

**ΒΥ1. Οργανωσιακή-Κοινωνική ψυχολογία με
εφαρμογές στη διοίκηση της εκπαίδευσης:
Το συναίσθημα στην ηγεσία και στην εργασία
των εκπαιδευτικών**

1

Βάσιου Αικατερίνη
Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
avasidou@uoc.gr

Στόχοι Ενότητας

Οι φοιτητές/τριες να μπορούν:

- 1) Να κατανοήσουν την έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης.
- 2) Να αναγνωρίσουν το ρόλο του συναισθήματος και της συναισθηματικής νοημοσύνης στην εργασία των εκπαιδευτικών και στην εκπαιδευτική διοίκηση.
- 3) Να γνωρίσουν άλλους συναισθηματικούς παράγοντες στην εργασία των εκπαιδευτικών.
- 4) Να αξιοποιήσουν τεχνικές της γνωσιακής-συμπεριφοριστικής προσέγγισης για την ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών.

Θεματικές

1. Η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης
2. Συναίσθημα και συναισθηματική νοημοσύνη στην εργασία των εκπαιδευτικών και στην εκπαιδευτική διοίκηση
3. Άλλοι συναισθηματικοί παράγοντες στην εργασία των εκπαιδευτικών
4. Η ψυχική ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών
Θεωρία & Πράξη

Θεματική 1:
Η έννοια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Daniel Goleman - Emotional Intelligence in Leadership

► <https://www.youtube.com/watch?v=6bbLWsvDW5o>

Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης (*Multiple Intelligence - Gardner, 1999*)

- **Γλωσσική:** διάβασμα, γράψιμο, κατανόηση (Συγγραφείς, Ποιητές)
- **Μαθηματική-λογική:** αριθμητική, μαθηματικοί υπολογισμοί (Μαθηματικοί, Φιλόσοφοι, Επιστήμονες)
- **Νατουραλιστική:** σχέση και επαφή με τη φύση και τα όντα (Βιολόγοι, Ασχολούνται με τη Φύση)
- **Μουσική:** σύνθεση και εκτέλεση (Συνθέτες, Μουσικοί)
- **Χωρική:** χωρική διευθέτηση των αντικειμένων, οπτικές τέχνες και προσανατολισμός του ατόμου στο χώρο (Αρχιτέκτονες, Ζωγράφοι, Γλύπτες)
- **Σωματική-κινησθητική:** άθληση, χορός, καθημερινή κίνηση και επιδεξιότητα (Χορευτές, Αθλητές, Ηθοποιοί)
- **Διαπροσωπική:** σχέσεις με άλλους, ερμηνεία και πρόβλεψη κοινωνικών σημάτων (Πολιτικοί, Θρησκευτικοί Ηγέτες)
- **Ενδοπροσωπική:** κατανόηση και γνώση του εαυτού

Κοινωνική-Συναισθηματική Νοημοσύνη

- ***Social Intelligence*** (Thorndike, 1920; βλ. Wong & Law, 2002): ικανότητα που έχει κανείς να κατανοεί και να διαχειρίζεται τους ανθρώπους.
- ***Emotional Intelligence*** (Salovey & Mayer, 1990): ικανότητα των ανθρώπων να διαχειρίζονται τα συναισθήματα.

Διαστάσεις Σ.Ν. (Mayer et al, 2000; Wong et al, 2004)

- 1) **Κατανόηση** και έκφραση των συναισθημάτων του εαυτού.
- 2) **Αναγνώριση** και αξιολόγηση των συναισθημάτων των άλλων.
- 3) **Ρύθμιση** του συναισθήματος του εαυτού.
- 4) **Χρήση** του συναισθήματος για την κινητοποίηση του εαυτού.

Μοντέλα εννοιολογικής προσέγγισης Σ.Ν.

- **Το μοντέλο των ικανοτήτων** (Mayer & Salovey (1997): αλληλεπίδραση γνωστικών και συναισθηματικών ικανοτήτων (**ability**)
- **Τα μεικτά μοντέλα** (Bar-On, 1997): ατομικές διαφορές κατά την οργάνωση και έκφραση των συναισθημάτων, που ενσωματώνουν αρκετές πτυχές της προσωπικότητας (**trait**)

Μέθοδοι μέτρησης Σ.Ν.

➤ Ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς:

- αντιληπτή ΣΝ (**perceived**) (Bar-On, 2000; Petrides & Furnham, 2000)

➤ Αντικειμενική μέτρηση:

- αντικειμενική ή πραγματική ΣΝ (**actual**) (Mayer, Caruso, & Salovey, 2000)

Ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς για ΣΝ

11

		Διαφωνώ Απόλυτα	Συμφωνώ Απόλυτα
1	Τις περισσότερες φορές καταλαβαίνω γιατί αισθάνομαι τα συναισθήματα που νοιώθω.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
2	Πάντα μπορώ να καταλάβω πως αισθάνονται οι φίλοι μου με βάση τη συμπεριφορά τους	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
3	Πάντα θέτω στόχους για τον εαυτό μου και μετά βάζω τα δυνατά μου για να τους πετύχω	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
4	Μπορώ με τη λογική να ελέγξω τον θυμό μου και να ανταπεξέλθω τις δυσκολίες.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
5	Έχω μια καλή κατανόηση των συναισθημάτων μου	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
6	Είμαι καλός παρατηρητής των συναισθημάτων των άλλων	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
7	Πάντα 'λέω στον εαυτό μου' ότι είμαι ένα άξιο και ικανό άτομο.	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7
8	Είμαι απόλυτα ικανός να ελέγξω τα συναισθήματά μου	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7

Αντικειμενική μέτρηση (*test*)

12

. Τράβηξε μια γραμμή για να δείξεις πως αισθάνεται η κυρία της εικόνας κάθε φορά. Κάτω από κάθε εικόνα σημείω-
η, λυπημένη, θυμωμένη κτλ. είναι η κυρία. Ενώστε την κάθε εικόνα με μία μόνο λέξη.

1	2	3	4	5
Πάρα πολύ				

Πολύ λίγο	1	2	3	4	5	Πάρα Πολύ

Πολύ λίγο	1	2	3	4	5

Λύπη

Χαρά

Φόβος

Αηδία

Θυμός

Έκπληξη

Θεματική 2:
**Συναίσθημα και συναισθηματική νοημοσύνη
στην εργασία των εκπαιδευτικών
και στην εκπαιδευτική διοίκηση**

Το συναίσθημα στην εργασία των εκπαιδευτικών

- ▶ Εντάσσεται στον ευρύτερο ορισμό του συναίσθηματος (*affect*) ως μιας **υποκειμενικής συναισθηματικής κατάστασης** (Ashforth & Humphrey, 1995).
- ▶ Παρόλο που οι επιστήμονες συμφωνούν ότι τα συναισθήματα είναι ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής των εκπαιδευτικών (Sutton & Wheatley, 2003), εντούτοις υπάρχει **ελάχιστη έρευνα** που μελετά το συναίσθημα των εκπαιδευτικών στο σχολικό περιβάλλον (Perry & Ball, 2007).

Θετικά συναισθήματα των εκπαιδευτικών

- ▶ Το θετικό συναίσθημα που αναφέρεται συχνότερα στη βιβλιογραφία είναι **η αγάπη** (Perry & Ball, 2007). Άλλα συναισθήματα είναι **η χαρά, η ικανοποίηση και η ευχαρίστηση** που σχετίζονται με τη διδασκαλία (Sutton, 2000).
- ▶ Οι εκπαιδευτικοί βιώνουν θετικά συναισθήματα, όταν διαπιστώνουν ότι έχουν γίνει όλες οι εργασίες (Hatch, 1993), όταν οι συνάδελφοι τους είναι υποστηρικτικοί (Erb, 2002), ή όταν πιστεύουν ότι οι γονείς είναι υπεύθυνοι, υποστηρίζουν τις προσπάθειες τους και σέβονται την κρίση τους (Lasky, 2000).

Αρνητικά συναισθήματα των εκπαιδευτικών

- **Απογοήτευση και θυμός** προκαλούνται από αιτίες που σχετίζονται με ασυμφωνία στόχων (Sutton & Wheatley, 2003), με ανάρμοστες συμπεριφορές των μαθητών και παραβίαση των κανόνων (Emmer, 1994 · Erb, 2004 · Hargreaves, 2000 · Sutton, 2000) και με παράγοντες μέσα στην τάξη που δυσκολεύουν την καλή διδασκαλία (Golby, 1996).
- Άλλες πηγές **θυμού και απογοήτευσης** περιλαμβάνουν μη συνεργάσιμους συναδέλφους (Bullough, 2009) και γονείς που δεν ακολουθούν τα σημερινά πρότυπα της κατάλληλης γονικής συμπεριφοράς ή θεωρούνται αδιάφοροι και ανεύθυνοι (Lasky, 2000).

Πηγές του **άγχους** των εκπαιδευτικών (Travers & Cooper, 1996)

- Παράγοντες στην εργασία (εργασιακές συνθήκες, φόρτος εργασίας).
- Η οργανωτική δομή και το κλίμα του σχολείου (συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, κλίμα και κουλτούρα της οργάνωσης).
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού (ασάφεια ρόλου, σύγκρουση ρόλων).
- Η επαγγελματική ανάπτυξη (εξέλιξη, ανασφάλεια, διάσταση προσδοκιών και απονεμόμενου κύρους).
- Η διασύνδεση σπιτιού και εργασίας.

Επαγγελματική ικανοποίηση (*job satisfaction*) (1)

- **Θετικό συναίσθημα**, με το οποίο οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν την εργασία τους. Γενικά, οι εκπαιδευτικοί δεν είναι ικανοποιημένοι από την εργασία τους. Εκδηλώνουν μία αυξανόμενη δυσαρέσκεια απέναντι στην εργασία τους, ως αποτέλεσμα της πτώσης του επιπέδου της εκπαίδευσης (Bindhu & Sudheeshkumar, 2006).

Επαγγελματική εξουθένωση (*burn out*)

- (1) συναισθηματική εξάντληση:** αισθήματα κόπωσης και μείωσης της ενεργητικότητας,
  - (2) αποπροσωποποίηση:** αδιάφορη αρνητική στάση απέναντι στους μαθητές και τάση ψυχολογικής και σωματικής απομάκρυνσης από αυτούς και
  - (3) μειωμένη προσωπική επίτευξη:** μειωμένο αίσθημα ικανοποίησης του εκπαιδευτικού από την εργασία του και αδυναμία για εκπαιδευτική προσφορά (Κάντα, 2001).
- Ο εκπαιδευτικός αισθάνεται ατονία, έλλειψη ενθουσιασμού, διακατέχεται από αίσθημα ανικανοποίητου, δυσκολεύεται να συγκεντρωθεί, δεν έχει αυτοπεποίθηση και χάνει το χιούμορ του (McGee-Cooper, Trammell, & Lau, 1990).

Συναισθηματική νοημοσύνη των εκπαιδευτικών και εργασιακά αποτελέσματα

- **Σχετικά πρόσφατα** άρχισαν να εκπονούνται μελέτες που περιλαμβάνουν τη διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών **για τη δική τους** συναισθηματική νοημοσύνη (Kaufhold & Johnson, 2005),
- καθώς και τις **συνέπειες** της συναισθηματικής νοημοσύνης των εκπαιδευτικών στις εργασιακές τους εμπειρίες (Wong & Law, 2002 · Kafetsios & Zampetakis, 2008 · Kafetsios & Loumakou, 2007 · Kafetsios, Nezlek & Vassiou, 2011).

Συναισθηματική νοημοσύνη και ηγεσία

- Χρησιμοποιώντας την κλίμακα WLEIS (2002), οι Wong και Law βρήκαν ότι η ακρίβεια στην **αναγνώριση των συναισθημάτων των άλλων** στις αυτοαναφορές των προϊσταμένων συσχετιζονταν θετικά με την επαγγελματική ικανοποίηση των υφισταμένων.
- Αντίθετα, σε πρόσφατη έρευνα των Kafetsios, Nezlek και Vassiou (2011), βρέθηκε ότι η μεγαλύτερη **ικανότητα ρύθμισης των συναισθημάτων** από τους προϊσταμένους οδηγούσε σε χαμηλότερη επαγγελματική ικανοποίηση, υψηλότερη επαγγελματική εξουθένωση και περισσότερο αρνητικό συναίσθημα για τους υφισταμένους (**μη αυθεντικός?**).

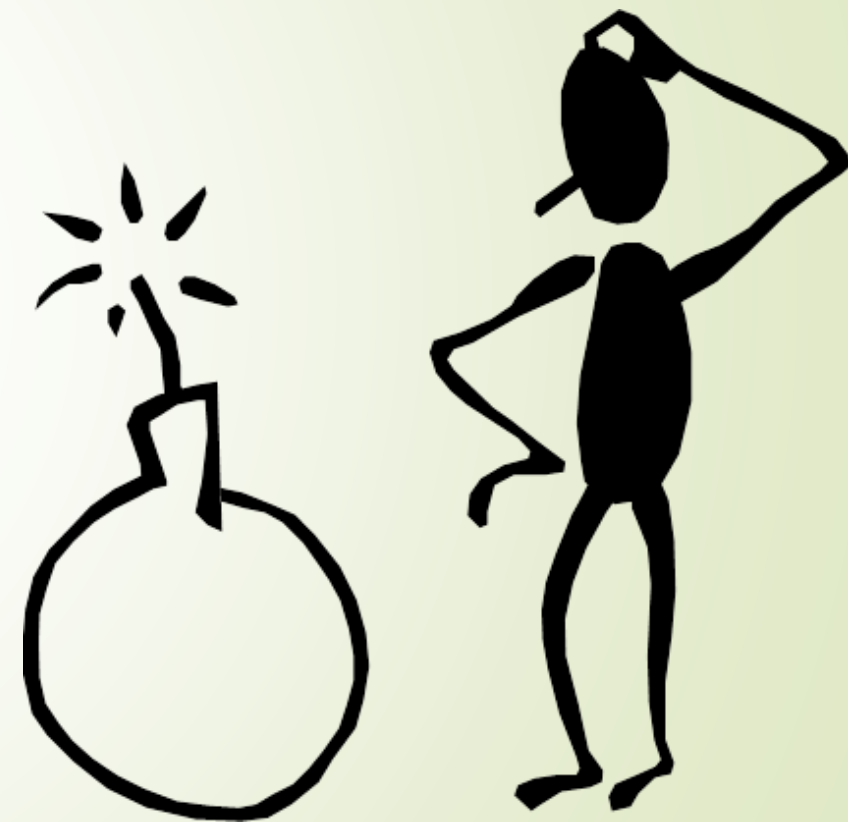
Συναισθηματική νοημοσύνη και ηγεσία

Σε έρευνα των Kafetsios, Nezlek και Vassiou (2011), **οι υφιστάμενοι με υψηλότερες ικανότητες συναισθηματικής νοημοσύνης**, οι οποίοι είχαν προϊσταμένους που αναγνώριζαν περισσότερο τα συναισθήματα των άλλων, ανέφεραν **λιγότερο αρνητικό συναίσθημα** στην εργασία τους.

Kafetsios, K., Nezlek, B. J., & **Vassiou, A.** (2011). A Multilevel Analysis of Relationships between Leaders' and Subordinates' Emotional Intelligence and Emotional Outcomes. *Journal of Applied Social Psychology, 41* (5), 1119–1142.

Αμφιβολίες σχετικά με τις συναισθηματικές ικανότητες

- Μήπως οι συναισθηματικές ικανότητες εμπριέχουν μια **ανήθικη φύση** που είναι ανάγκη να τιθασευτεί;
- **Από ηθική σκοπιά** το μοντέλο της συναισθηματικής νοημοσύνης μπορεί να θεωρηθεί μακιαβελικό (Kristjansson, 2006).
- Προτείνεται συνδυασμός ΣΝ και αριστοτελικής ηθικής αρετής, ώστε να **καλλιεργεί το άτομο όχι μόνο συναισθηματικά αλλά και ηθικά** (Βάσιου & Πούλιου, 2016).

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΒΑΣΙΟΥ & ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΟΥΛΙΟΥ

ΗΘΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

Καλλιέργεια ηθικής σκέψης
και ηθικής συμπεριφοράς στο σχολείο

πεδίο

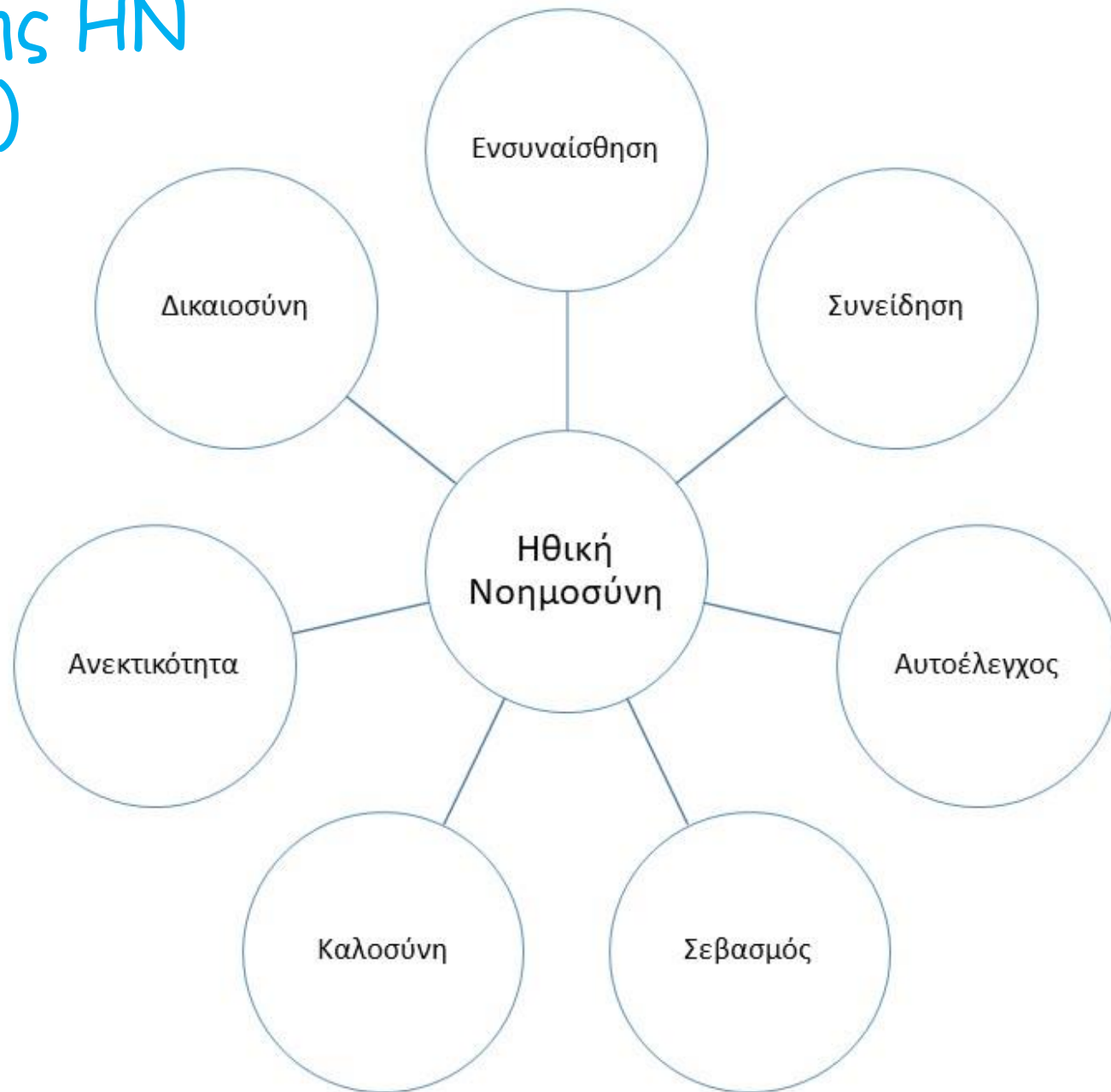

Ηθική νοημοσύνη (*moral intelligence*; Borba, 2001)

► Ικανότητα

- **να διακρίνουμε** το σωστό από το λάθος,
- **να διατηρούμε** ισχυρές ηθικές πεποιθήσεις και
- **να συμπεριφερόμαστε** με σωστό και έντιμο τρόπο.

Διαστάσεις της ΗΝ (Borba, 2001)

Μελέτες για την ηθική νοημοσύνη

- **Οι ηθικά ευφυείς ηγέτες και εκπαιδευτικοί** μεταλαμπαδεύουν τις ηθικές αξίες στους εργαζομένους και στους μαθητές τους αντίστοιχα (Clarcken, 2009 · Lennick & Kiel (2011)).
- Ο Notosrijoedono (2015) συμπέρανε ότι **το σχολείο** επηρεάζει την ηθική νοημοσύνη των παιδιών, καθώς αυτά αλληλεπιδρούν με τον δάσκαλο και τους φίλους τους.

Ηθική εκπαίδευση στο σχολικό πλαίσιο

- Ο Lickona (1993), ένας από τους ένθερμους υποστηρικτές της ηθικής εκπαίδευσης, υποστηρίζει ότι η σχολική εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην **καλλιέργεια και ανάπτυξη του ηθικού χαρακτήρα των μαθητών.**
- **Ο εκπαιδευτικός να λειτουργεί ως μέντορας,**
  - **αντιμετωπίζοντας** τους μαθητές με αγάπη και σεβασμό,
  - **δίνοντας** ο ίδιος το καλό παράδειγμα με τη δική του προσωπική στάση,
  - **υποστηρίζοντας** τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και
  - **διορθώνοντας** τις μη επιθυμητές συμπεριφορές, μέσω της καθοδήγησης και της συζήτησης με τους μαθητές.

Εκπαιδευτικός συντονιστής και εμπυχωτής

- **Θεωρία του αυτοπροσδιορισμού (*Self Determination Theory; SDT; Deci & Ryan, 1985*)**
  - Αυτονομία
  - Πόροι
  - Υποστηρικτικές σχέσεις
- **Το στυλ του εκπαιδευτικού (αυτόνομο-υποστηρικτικό):**
  - Υιοθετεί την προοπτική των μαθητών
  - Ενθαρρύνει σκέψεις, συναισθήματα, συμπεριφορές
  - Υποστηρίζει κινητοποίηση και αυτόνομη αυτορρύθμιση

Θεματική 3:
**Άλλοι συναισθηματικοί παράγοντες
στην εργασία των εκπαιδευτικών**

1. Τα κίνητρα στην εργασία των εκπαιδευτικών

Δεδομένου ότι η εργασία των εκπαιδευτικών είναι άξια μελέτης από μόνη της, επειδή **επηρεάζει** τους μαθητές και, ως εκ τούτου, τις διαδικασίες, τα αποτελέσματα και την ποιότητα της μάθησης (Butler & Shibaz, 2008), **πρόσφατα** οι ερευνητές εστίασαν το ενδιαφέρον τους στα κίνητρα των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία.

Βρείτε τα είδη των στόχων

Teachers' Achievement Goals in Work Questionnaire
(Papaioannou & Christodoulidis, 2007)

- Στόχος μου είναι να αναπτύσσω συνεχώς τις ικανότητές μου ως εκπαιδευτικός.
- Τους/τις συναδέλφους μου πάντα θα προσπαθώ να τους/τις ξεπερνώ.
- Νιώθω ανακούφιση, όταν αποφεύγω να διδάξω κάτι που μπορεί να φαινόμουν ανίκανος/η.

Ατομικοί στόχοι επίτευξης

- Η θεωρία των στόχων επίτευξης (*Achievement Goals*) εξετάζει τους στόχους που ενστερνίζονται οι εκπαιδευτικοί στην εργασία τους, οι οποίοι **διακρίνονται σε:**
  - **προσανατολισμό προς το έργο,**
  - **προσανατολισμό προς την προσέγγιση της επίδοσης και**
  - **προσανατολισμό προς την αποφυγή της επίδοσης**
(Papaioannou, 2001).

Παραδείγματα από ερωτηματολόγιο αυτοαποτελεσματικότητας (OSTES, Tschannen-Moran & Woolfolk Hoy, 2001).

- ▶ Πόσα πράγματα μπορείτε να κάνετε για να ηρεμήσετε έναν μαθητή που είναι θορυβώδης και διαταράσσει την τάξη;
- ▶ Πόσα πράγματα μπορείτε να κάνετε για να προετοιμάσετε εναλλακτική επεξήγηση ή παράδειγμα, όταν οι μαθητές μπερδεύονται;
- ▶ Πόσα πράγματα μπορείτε να κάνετε για να κινητοποιήσετε μαθητές που δείχνουν χαμηλό ενδιαφέρον στις σχολικές εργασίες;

Αντίληψη αυτοαποτελεσματικότητας

Η αντίληψη αυτοαποτελεσματικότητας (*Self-efficacy*) ορίζεται ως η αντίληψη των εκπαιδευτικών για την **επιτυχή ολοκλήρωση του διδακτικού τους έργου** και αναφέρεται στην αυτοαξιολόγηση τους ή στην πεποίθηση τους για τις ικανότητές τους στη διαδασκαλία (Tschannen-Moran & Woolfolk-Hoy, 2001).

Συναισθηματική νοημοσύνη των εκπαιδευτικών και κίνητρα στη διδασκαλία (1)

- Μελέτη του Chan (2004) σε 158 εκπαιδευτικούς Β/θμιας έδειξε ότι υπήρξε μια **θετική σχέση** μεταξύ της συναισθηματικής τους νοημοσύνης και της αντίληψης για την αυτοαποτελεσματικότητά τους.
- Σε έρευνα σε Ιρανούς εκπαιδευτικούς (Rastegar, & Memarpour, 2009), αποκαλύφθηκε σημαντική **θετική συσχέτιση** μεταξύ της συναισθηματικής νοημοσύνης των εκπαιδευτικών και της αντίληψης της αυτοαποτελεσματικότητάς τους.

Συναισθηματική νοημοσύνη των εκπαιδευτικών και κίνητρα στη διδασκαλία (2)

- **Η ρύθμιση των συναισθημάτων του εαυτού** συσχετίζεται θετικά με τις αντιλήψεις της αυτοαποτελεσματικότητας (Βάσιου, 2018).
- **Η κατανόηση των συναισθημάτων του εαυτού και η χρήση των συναισθημάτων** συσχετίζονται θετικά με τον προσανατολισμό των στόχων στο έργο και με τις αντιλήψεις της αυτοαποτελεσματικότητας (Βάσιου, 2018).

Συναισθηματική νοημοσύνη των εκπαιδευτικών και συμπεριφορά των μαθητών

- Οι εκπαιδευτικοί, **ως ηγέτες της τάξης**, επηρεάζουν είτε άμεσα είτε έμμεσα τη συμπεριφορά και τα συναισθήματα των μαθητών τους (Dasborough & Askanasy, 2002 · Yuki, 2009).
- Εκπαιδευτικοί με **υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη** είναι πιο πιθανό να προκαλέσουν θετικά συναισθήματα στους μαθητές τους, να τους κάνουν να αισθάνονται πιο άνετα με τα τεστ, να έχουν καλύτερες επιδόσεις στο σχολείο, και να επιδεικνύουν μεγαλύτερη κοινωνικές δεξιότητες (Sy, Tram, & O'Hara, 2006 · Wong & Law, 2002).

Συναισθηματική νοημοσύνη των εκπαιδευτικών και κινητοποίηση των μαθητών (1)

- ▶ Όταν οι εκπ/κοί έχουν **υψηλή κατανόηση των συναισθημάτων τους**, οι μαθητές παίρνουν μεγαλύτερους βαθμούς, είναι περισσότερο προσανατολισμένοι στη μάθηση και έχουν υψηλότερη αντίληψη ακαδημαϊκής αυτοαποτελεσματικότητας.
- ▶ Όταν οι εκπ/κοί έχουν **υψηλή χρήση του συναισθήματος**, οι μαθητές έχουν μεγαλύτερο προσανατολισμό στις επιδόσεις (προσέγγιση και αποφυγή) και περισσότερο άγχος εξέτασης.

(Βάσιου, διατριβή, 2014)

Συναισθηματική νοημοσύνη των εκπαιδευτικών και κινητοποίηση των μαθητών (2)

- Όταν οι εκπ/κοί έχουν **υψηλή ρύθμιση των συναισθημάτων τους**, οι μαθητές έχουν χαμηλότερη αντίληψη ακαδημαϊκής αυτοαποτελεσματικότητας και χαμηλό προσανατολισμό στη μάθηση (**μη αυθεντικός?**).
- Όταν οι εκπαιδευτικοί έχουν υψηλή **αναγνώριση των συναισθημάτων των άλλων**, οι μαθητές είναι περισσότερο προσανατολισμένοι στην αποφυγή της επίδοσης και βιώνουν μεγαλύτερο άγχος εξέτασης (**επίκριση?**).

(Βάσιου, διατριβή, 2014)

Vassiou, A., Mouratidis, A., Andreou, E., & Kafetsios, K. (2016). Students' achievement goals, emotion perception ability and affect and performance in the classroom: a multilevel examination. *Educational Psychology, 36, 879-897.*

2. Η μάθηση των εκπαιδευτικών

- Οι εκπαιδευτικοί **οφείλουν να μαθαίνουν** και να ενισχύουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες σε όλη τη διάρκεια τους επαγγελματικής τους ζωής (Borko, 2004).
- Η διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ **ατομικών και οργανωσιακών μεταβλητών** είναι δυνατό να ενισχύσει σημαντικά τις γνώσεις μας για τη μάθηση των εκπαιδευτικών στο εργασιακό τους περιβάλλον.

Αυτο-ρύθμιση της μάθησης (*Self-Regulated Learning · SRL*)

- **Συνειδητή τροποποίηση** της συμπεριφοράς από το ίδιο το άτομο για την επίτευξη ενός στόχου (Παντελιάδου, 1999).
- **Ελάχιστη προσοχή** έχει δοθεί στην αυτο-ρύθμιση της μάθησης των εκπαιδευτικών παρόλο που αναμένεται από αυτούς **να διδάξουν** την αυτό-ρύθμιση στους μαθητές τους (Eekelen, Boshuizen & Vermunt, 2005).

Αναζήτηση βοήθειας (*Help-seeking*)

- Συμπεριφορά επίτευξης που εμπεριέχει την αναζήτηση **μιας στρατηγικής που θα οδηγήσει στην επιτυχία** (Ames & Lau, 1982).
- Παρόλο που μπορεί να αποβεί ωφέλιμη στρατηγική για την αντιμετώπιση δυσκολιών, πολλά άτομα αποφεύγουν να καταφύγουν σε αυτήν, γιατί την θεωρούν ως μια **ένδειξη ανικανότητας** (π.χ., Butler & Neuman, 1995 · Newman, 1991).

Ηγετική συμπεριφορά διευθυντών (*Leadership behavior*)

Σύστημα κινήτρων του διευθυντή, το οποίο **καθορίζει** τη συμπεριφορά των υφισταμένων σε διαφορετικές καταστάσεις διαπροσωπικών σχέσεων (Hoy & Miskel, 2005).

Ηγετική συμπεριφορά διευθυντών και μάθηση των εκπαιδευτικών

- **Η περιοριστική** ηγετική συμπεριφορά των διευθυντών συσχετίζεται **θετικά με την αναζήτηση βοήθειας**. Δηλαδή οι εκπαιδευτικοί που επιφορτίζονται με *επιπλέον υποχρεώσεις* από το διευθυντή τους αναζητούν βοήθεια για την ολοκλήρωση της εργασίας τους.
- **Η κατευθυντική** ηγετική συμπεριφορά των διευθυντών βρέθηκε ότι συσχετίζεται **θετικά με την αυτορρύθμιση της μάθησης**. Δηλαδή οι εκπαιδευτικοί που έχουν αυταρχικό διευθυντή εφαρμόζουν μεταγνώστικες στρατηγικές που στηρίζονται αποκλειστικά *στη δική τους προσπάθεια*.

(Βάσιου & Σταυρόπουλος, 2018)

Βάσιου, Α., & Σταυρόπουλος, Β. (2018). Διερεύνηση της σχέσης της ηγετικής συμπεριφοράς διευθυντών σχολικών μονάδων και των ατομικών στόχων επίτευξης των εκπαιδευτικών με την αναζήτηση βοήθειας και την αυτο-ρύθμιση της μάθησης. Στα πρακτικά 5^ο Συνέδριο Νέος Παιδαγωγός, σελ. 1218-1229. Αθήνα, 28-29 Απριλίου, 2018.

3. Η αυτοαποτελεσματικότητα στη διαχείριση της τάξης

Η εκπαιδευτική έρευνα προτείνει ότι οι αντιλήψεις των δασκάλων για τη διδασκαλία και τη διαχείριση της τάξης σχετίζονται με τα **χρόνια προϋπηρεσίας και την εμπειρία τους** (Silvera et al., 2001).

Κοινωνική νοημοσύνη και αυτοαποτελεσματικότητα στη διαχείριση της τάξης

- ▶ Διαπιστώθηκε **θετική συσχέτιση** ανάμεσα στην ΚΝ και τις παιδαγωγικά ορθές πρακτικές διαχείρισης της σχολικής τάξης, όπως η αναγνώριση, η επιβράβευση και η συζήτηση και **αρνητική συσχέτιση** μεταξύ της ΚΝ και της τιμωρίας ως πρακτικής διαχείρισης των μαθητών (Soleiman Yahyazadeh Jeloudar et al, 2012).

Κοινωνική νοημοσύνη και αυτοαποτελεσματικότητα στη διαχείριση της τάξης

Η κοινωνική νοημοσύνη φαίνεται να αποτελεί **παράγοντα ενίσχυσης** της αντίληψης αυτοαποτελεσματικότητας των δασκάλων ως προς τη διδασκαλία και τη διαχείριση της τάξης.

(Ξαφάκος, Σταυρόπουλος, Βάσιου και συν, 2019)

Ξαφάκος, Ε., Σταυρόπουλος, Β., **Βάσιου** Κ., Καλδή, Σ., Τζίκα, Β., & Σταυριανουδάκη, Α. (2019). Κοινωνική νοημοσύνη: η επίδρασή της στην αντίληψη της αυτοαποτελεσματικότητας των δασκάλων ως προς τη διδασκαλία και τη διαχείριση της τάξης. *Εκπαίδευση & Επιστήμες / Σχολή Θετικών Επιστημών Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*, 2, 7-12.

4. Η ικανοποίηση από τη ζωή και η ποιότητα ζωής

- ▶ **Η ικανοποίηση από τη ζωή** (*Life Satisfaction*): γνωστική διαδικασία, κατά την οποία τα άτομα αξιολογούν τη ζωή τους με βάση τα δικά τους ατομικά κριτήρια (Pavot & Diener, 2009).
- ▶ **Η ποιότητα ζωής** (*Quality of Life*): αντανακλά τις απόψεις των ανθρώπων για τη ζωή τους σε σχέση με τους στόχους, τις επιδιώξεις, τις σταθερές και τις ανησυχίες τους (WHOQOL, 1995).

Σε έρευνα των Ξαφάκος, Βάσιου, Καλδή και συνεργάτες (2020), βρέθηκε ότι παρά τη **μέτρια ικανοποίηση από τη ζωή τους και την ποιότητα αυτής**, οι εκπαιδευτικοί βιώνουν σε **υψηλό βαθμό επαγγελματική ικανοποίηση**.

Το εύρημα αυτό έρχεται **σε αντίθεση** με άλλες έρευνες που μελετούν την επαγγελματική ικανοποίηση διαφόρων επαγγελματιών (Riasudeen, Singh & Kannadhasan, 2019).

**(Λειτουργήματα? Κοινωνική φύση του επαγγέλματος?
Σχολικό κλίμα?)**

Σημαντικό εύρημα της ίδιας μελέτης (Ξαφάκος, Βάσιου, Καλδή και συν., 2020), αφορά τους **εκπαιδευτικούς ολιγοθέσιων σχολείων**, οι οποίοι εκφράζονται περισσότερο **αρνητικά ως προς την ικανοποίηση από τη ζωή τους.**

(Η εργασιακή συνθήκη στα ολιγοθέσια σχολεία? Τμήματα μαθητών περισσότερων τάξεων? Επιβάρυνση καθημερινής μετακίνησης από τον τόπο κατοικίας τους?)

Ξαφάκος, Ε., **Βάσιου, Α.**, και συν. (2020).
Ικανοποίηση των εκπαιδευτικών από τη ζωή
τους: η σχέση της με την ποιότητα της ζωής
τους και την ικανοποίηση από την εργασία
τους.

Πρακτικές εφαρμογές

Προγράμματα ανάπτυξης συναισθηματικών ικανοτήτων
στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

Προγράμματα παρέμβασης στο χώρο του σχολείου-
Εργαστήρια ανάπτυξης συναισθηματικών ικανοτήτων
δ/ντών, εκπ/κών και μαθητών.

Θεματική 4: Η ψυχική ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών

59

Ψυχική ανθεκτικότητα (*resilience*)

- Η ικανότητα του ατόμου **να αντέχει στις δυσκολίες και να επαναδομεί τον εαυτό του** (Wolin & Wolin, 1993).
- Η ικανότητα του ατόμου να προστατεύεται από τις αρνητικές επιπτώσεις των κινδύνων και των αντιξοοτήτων (Hollister-Wagner, Foshee, & Jackson, 2001; Howard & Johnson, 2000; Walsh, 2002).
- Δεν είναι μόνιμο χαρακτηριστικό, αλλά **μπορεί να μεταβάλλεται** από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ατομικών και κοινωνικών παραγόντων (Rutter, 2006).

Προστατευτικοί παράγοντες

Η έρευνα έχει εντοπίσει στα ψυχικώς ανθεκτικά άτομα έναν κοινό πυρήνα **ατομικών χαρακτηριστικών αλλά και υποστηρικτικών δικτύων** (από την οικογένεια μέχρι την ευρύτερη κοινότητα) ανεξαρτήτως κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου, εθνότητας ή πολιτισμικού πλαισίου.

Ψυχική ανθεκτικότητα στους οργανισμούς (βλ., σχολεία)

Τα μέλη του οργανισμού (Jordan & Cooper, 2005):

- ▶ κατανοούν και αποσαφηνίζουν τους ρόλους, τους στόχους, τις προσδοκίες και τις **προσωπικές** τους ανάγκες
- ▶ αλληλοϋποστηρίζονται και επιδεικνύουν εμπιστοσύνη και σεβασμό τόσο στις **συλλογικές** όσο και στις **προσωπικές** τους ανάγκες
- ▶ πειραματίζονται με νέους τρόπους εργασίας τόσο για την επίτευξη των **κοινών** στόχων όσο και την κάλυψη των **προσωπικών** τους αναγκών.

Σχολικό κλίμα και ψυχική ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών

Όλες οι διαστάσεις του σχολικού κλίματος (εκτός από τα διαθέσιμα μέσα, που αποτελούν καθαρά υλικό παράγοντα), **ενισχύουν** την ψυχική ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών και τους βοηθούν να ξεπεράσουν δύσκολες καταστάσεις (**Βάσιου**, Ιορδανίδης, Περδίκη, & Νέστορα, 2017).

Βάσιου, Α., Ιορδανίδης, Γ., Περδίκη Ε., & Νέστορα Ι. (2017). Σχολικό κλίμα: ο ρόλος του στην εργασία των εκπαιδευτικών. Ανακοίνωση στο 2ο Συνέδριο Εκπαιδευτικών Δυτικής Μακεδονίας «Οικοδομώντας τη συνεργασία και την αποδοχή στο σχολείο». Φλώρινα.

Συνοψίζοντας...

1. Συναισθημα & ΣΝ
2. Συναισθημα & ΣΝ στην εργασία των Εκπ/κών & στην Εκπ/κή Διοίκηση
3. Άλλοι συναισθηματικοί παράγοντες στην εργασία των Εκπ/κών
4. Ψυχική ανθεκτικότητα των Εκπ/κών.

ΔΕ 2023-24

- ▶ **Ηθική ηγεσία: σχέση με το ηθικό κλίμα και την επαγγελματική ικανοποίηση εκπαιδευτικών ειδικής και γενικής εκπαίδευσης**
- ▶ **Οργανωσιακή δέσμευση των εκπαιδευτικών: ο ρόλος της μετασχηματιστικής ηγεσίας, της αυτονομίας και της συναισθηματικής νοημοσύνης**

Προτάσεις - Ερευνητικά ενδιαφέροντα για ΔΕ 2024-25

- Ηθική ηγεσία
- Ικανοποίηση/ ματαιώση ψυχολογικών αναγκών
- Αυτοαποτελεσματικότητα
- Επαγγελματική ικανοποίηση/εξουθένωση
- Θετικό/αρνητικό συναίσθημα
- Ψυχική ανθεκτικότητα
- Κοινωνική υποστήριξη (διεύθυνση σχολείου, συνάδελφοι, μαθητικός πληθυσμός, οικογένεια, θέματα φύλου)

*ΠΟΣΟΤΙΚΗ/ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

*ΕΜΦΑΣΗ ΣΕ ΚΡΙΣΕΙΣ

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

avasiou@uoc.gr

68

<https://uowm.academia.edu/KaterinaVasiou>

<https://www.researchgate.net/profile/Katerina-Vassiou>